

TEMA 1/2

ČASOPIS ZA KNJIGU _____ GODINA XI / 1/2 / 2014 _____ CIJENA: 30,00 KN _____ ISSN 1334-6466

TEMA BROJA:

PALESTINA – IZMEĐU ZIDOVA I RUŠEVINA

INTERVJU:

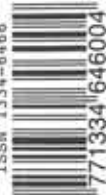
SJ FOWLER
TANJA KRAGUJEVIĆ

(P)OGLED:

ŽARKO PAIĆ: MI, S RUBOVA EUROPE
ANAT ZECHARIA: POEZIJA I POLITIKA

• Sj Fowler: Recepti _ Anat Zecharia: Zapadna obala _ Tanja Kragujević: Bolje je ono što u nama proizvodi dobro _ Dorta Jagić: Muzeji cimetne boje _ Mirjana Ojdanić: lakodoseksa.com
_ Robert Vodanović: Stih koji poziva na pobunu _ Tozan Alkan: Mrlje tinte na jeziku

ISSN 1334-6466

9 771334 646004

ATELIER FRITZ

TANJA KRAGUJEVIĆ

NITROLINGVAL

TACNOST

Reči u koje zagnjurim lice
kao u jutarnju kotaricu
I one koje stavljam u hleb
poput susama i dumbira

Reči kojima kažem psu
Srećan si ti sa devet svojih duša
Ovaj dodir prenećeš preko mrvih mora
Neko će ga spustiti u raskopčan stezник
Neko u kljun laste

Neko će krhotine začistiti
iza helenskog stuba
Ljubav će opet biti lepa
a slučajnost mlada

Reči kojima odevam dete u polju
i one koje razastirem
noćima mladog meseca

Reči kojima otključavam vrata
da u mene uđu druge reči
Iz knjige snegova
Iz govora stolara i prodavca gljiva
podjednako su važne
i podjednako moje reči

Iznose me iz pustinje
kao zrnca peska kojim će devojka
pod svakidašnjim stablom
izroniti radost pogleda

A neka žena
ponad zamršenog vira
pronaći stakalce

Uvećanu tačnost
Snagu izgubljenog

Godine, pesme, 2002.

DVA MINUTA RUŽE

Kad stigoh na vašar videnog
sve beše potrošeno.
Šatre skupljene.
Sagorele u zapadu.
Ordenje podeljeno.
Prava prigrabljena.

Ostalo je još malo toga
na slobodi

opomenuše me okupljeni.
Možda tek dva glečera
pod zvonom.

Meni se oni učiniše
nalik staklenim dojkama
što taknu se u hodu
žene od pesme.

Bejaše to doba kraja sveta.
A ja joj poželeh isto što i sebi.

Ništa van običnog.

Šolju kišne kapi.
Dva minuta u životu ruže.

Žena od pesme, 2006.

STAKLENA TRAVA

Spazih crvendača
u staklenoj travi.

Skupiću njegove
slogove pomislih.
U stakleno zvono.
U košulju pesme.

Trebaće bistre
štipaljčice
razorenom zraku.

Jer kranovi stižu
bez najave. Rano.
Obijaju vrata
tankom ledu.

Iznose korenje.
Pesak i kamen.
Preokreću reči.

I one ostaju nage.
Bez veznog štiva.
Otvorenih usta.

Dok rastu
nasip i malter.
Temelj i kuća.

Za stotinu
godina samoće.

KROASAN

Dotakneš li mi
pramen iza uha
jedna sasvim privatna
radio stanica
počinje da emituje
muziku.

Tiker. Na svaka
dva-tri minuta
javlja mi
koliko nade je
u svim tim zelenim
vršnim i padajućim
piramidama
megaherca.

Koliko lišća
pod stopalima.

Tvoj govor obojen.
Fuga u slikama.
Svilen kompas.
Oproštenih
naših putovanja.
Od nikud. Ka nikad.

I satelit jedan
tek izmišljen
tek izmišljen
u šušnju dva neba
bubica u preletu
kroz pretanke linije
lebdenja izveštava
koliko je neiskrčenog
šumskog vremena
pred nama.

Dok na stolu
bez ičeg
dan je mlad.

Prepolovljeni
kroasan.

NITROLINGVAL

Ponekad ne znam
ko je pisao moju pesmu.

Da li sam te tanke
i zapletene linije
povukla ja.

Iako nikada nisam
pohađala tečaje crtanja.
Ni časove muzike.
Na kojima bih možda
bolje mogla razumeti
stablo što peva. Sve te
u izlog u kišu u vetar
napadale zvuke.

Nije li se umesto mene
pesmom pozabavila
Poezija. Proglasivši me
pisarom. Ili diplomatom.
Koji uspeva da čuje
i izmiri sebe i nju.
Potpunu nezamislivost
i malu notu udovoljavanja
smislu. I nekom uvek
sasvim ličnom vapaju.

Kako bih inače mogla
objasniti tu moć da sa grudi
neznatno bar odignem
kamen stvarnosti.

A da sve ostane ista
gorka so. Prštava.
A opet različita.

Ona je odgajila dizače
tereta. Pogled kroz
trepavice. I moje reči.

Ja sam nad bistrim
mlazom čistila rotkvice.
U hodu skupljala listove
kalifornijskog hrasta.
Poravnavala jastuk
na koji u susjedstvu
spustila se bolest.

Bila u publici. Čitala.
Dok su se sukobljavali
jezici. Izvornici i prevodi.
Čineći me uznemirenom.
Željnom te raspukle
vočke govora. I tako živom.

Dok gubila sam ritam.
I iznova ga zadobijala.
Zaboravljala. I pamtila.

Kao kad pod nepca
staviš malu belu pastilu.
Nitrolingval.

I rastopiš disanje.

PRAZNIK

Uvek bejah ta
što dodavala je boju
vinu. Akcenat govoru.
Nezalečiva pojačana
nota u ponudi slova
za slavlja. I kajanja.

Povedoh majku
do glamuroznog ugla.
Gde je prodavačica
lebdela u šminci
dolazećeg doba.
I više puta iskreno
zalazila iza zavesa.
Tražeći prigodnu
repliku i cipelicu
tako malenog broja.

Koju je majka potom
odmeravala u krilu.
Preplašena daljinom
koju u tom papirnom
čunu valja preći.

Na putu kući.

I na onom drugom.
O kojem ne reče ni reči.

Među ukrasnim oblacima.
Prve večeri praznika.

ŠEKSPIROVO VINO

On dolazi. Snažan.
Večit. I nag.
Zaobilazeći genezu.

Sa raspolućenom
pričom pod jaknom.
Sa vrludavim dakonijama.
Fišecima tepanja.
S ulaznicama
za novi milenijum.

Zgodno gasi lampe.
Šapuće kožom.

Dolazi sa udom
od preslatkih datula.
I ostavlja svlak
u uglovima za poneti.

Dolazi. I odlazi.

Snažan. Ponovljiv.
I nag. Iz prvog katrena
već je zamakao
kroz zidove soneta.

Ne osvrće se
na pregorele žice.
Zvona. Kamate srca.
Završni distih.
Damar za crne dane
pod granom jutra.

Nedosežan.
Kao tek poljubljena
svetlost. Snažan.
Čitljiv. I nag.

Kao momentalna
smrt. Na listama
hitnih pomoći
u milionskom gradu.

I ostavlja me
kao pesak u vodi.
U teškoj muzici.

Lagašnim okretima
vremena da listam
dokumenta od pliša.
Sobom samom strogo
zaštićene fajlove.

Da pijem
Šekspirovo vino.

Biti i nebiti u istoj
sudbini. Istog trena.

Da zapitkujem uzvišeni
momenat Postanja.
Orguljare Potopa.
Kako biti i ne biti On.

Ispjunuti memoriju
peska. Iz pluća.

Ustati iz vode.

Motel za zbogom, 2010.

TRANZISTOR, SLUŠALICE

Sve uvrede dana
mogu da slete na moje rame.
Dobro će im biti.

Daću im tranzistor
i male slušalice.

Da čuju škripu
lanjskih snegova.
Gong što u meni udara
u panonsko podne.

I onu sićušnost maka
što pada u testo
božanskog kolača.

Čija poslednja mrvica
na crepovima i slami
naraste i opet bude prva.
I ne da se potrošiti.

Hleb od ruža, 2012.

TANJA KRAGUJEVIĆ rođena je 1946. u Senti, gradiću na Tisi, na severu Vojvodine, gde je završila prvi razred osnovne škole. Školovanje je nastavila u Beogradu, u osmogodišnjoj školi "Vuk Karadžić" i Drugoj beogradskoj gimnaziji.

Diplomirala je 1970, a magistrirala 1973. na Filološkom fakultetu u Beogradu, na grupi za Opštu književnost sa teorijom književnosti. Magistarski rad, posvećen jednom od najznačajnijih srpskih pesnika Momčilu Nastasijeviću objavila je u formi eseja u uglednoj ediciji *Argus*, beogradske izdavačke kuće "Vuk Karadžić", 1976.

Prvu pesničku knjigu objavila je u dvadesetoj godini, u kolekciji "Prva knjiga", jednog od najstarijih i najznačajnijih izdavača u Srbiji (Matica srpska, Novi Sad, 1966), a od tada je publikovala sedamnaest pesničkih zbirki, od kojih je najnovija, *Hleb od ruža*, izašla u izdanju Književne opštine Vršac, 2012.

Član je Srpskog književnog društva od njegovog osnivanja, 2001. godine.

INTERVJU

TANJA KRAGUJEVIĆ____ BOLJE JE ONO ŠTO U NAMA PROIZVODI DOBRO

RAZGOVARALA DARIJA ŽILIĆ

DARIJA ŽILIĆ: Prvu pjesničku knjigu objavili ste s dvadeset godina, u kolekciji "Prva knjiga", jednog od najstarijih i najznačajnijih izdavača u Srbiji. Za tu ste knjigu dobili i uglednu Brankovu nagradu. Kakva je bila pjesnička scena šezdesetih u Srbiji?

TANJA KRAGUJEVIĆ: Ljudi imaju sklonost da minule godine vide u prizmi svetlosti i boja, kakve one možda i nisu bile. Često sam govorila o šezdesetima, kada sam tek upisala studije, kao mojim prvim književnim univerzitetima i odgoju. Verujem da u tim iskazima nisam puno grešila.

Književna scena je tih godina bila burna, pomalo i bučna. Mom senzibilitetu je to čak i smetalo.

No u isto vreme dešavalo se nešto drugo – bili smo obuzeti ritmom književnog života, bujanjem talenata i spremnošću da se oni prihvate.

Književne večeri za stvaraoce najrazličitijih orijentacija, održavale su se ne samo u centru prestonice, u beogradskom Domu omladine, već u svim opštinskim bibliotekama (često

TANJA KRAGUJEVIĆ

samo, kao pravi zanesenjaci, iz večeri u večer išli peške, ili autobusima, s kraja na kraj grada, da neko od njih ne bismo propustili), u aulama fakulteta, na poznatim književnim tribinama, od kojih je najglasovitija bila na Filološkom fakultetu, na mojoj Grupi – za opštu književnost.

Tamo sam prvi put ugledala i čula,

sa svim već eklatantnim naznakama eruptivnih talenata i erudicije, Danila Kiša, a u biblioteci na Studentskom trgu slušala boemsku poeziju ponesenog Brane Petrovića, odlazila na književne susrete razmene studenata i pesničkih karavana, ka Zagrebu, Skopju i drugim gradovima, kao i na pesnička takmičenja u beogradskim gimnazijama.

Književna scena je šezdesetih godina bila burna, pomalo i bučna. Mom senzibilitetu je to čak i smetalo. No u isto vreme dešavalo se nešto drugo – bili smo obuzeti ritmom književnog života, bujanjem talenata i spremnošću da se oni prihvate.

Studentske novine i publikacije spremno su objavljivale radove mladih, listovi u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu - Student, Mladost, Polet, Index, Naši dani - te časopis poput novosadskih Polja, i danas mogu biti parametri te otvorenosti i širine. Pa i edicija koju ste pomenuli, a koja i dalje, više od pola veka, postoji, već kao gotovo raritetna u ovoj orijentaciji i posvećenosti, ali i kao odraz te spremnosti da se prihvate i promoviraju novi glasovi.

Objavljivanje nove pesničke knjige, bila je *vest*, prvi, a kraći osvrti su emitovani u TV dnevniku, u minutama obavezno rezervisanim za kulturu i književnost.

O takvom odnosu prema knjizi u kasnije vreme, pa i danas, ne može biti ni govora.

Mozaičke, nedeljne, TV emisije o stvaralaštvu mladih smenjivale su se, iz raznih republičkih studija i predstavljale su, u našim domovima, pravi priznak.

Ako bih želela da sve to objedinim jednim utiskom – a da ne izneverim zbilju – rekla bih da je književna scena bila toliko razudena i dinamična – da je njena posebnost, u svetu drugih umetnosti, filma, i teatra, istovremeno, bila jednako i ekskluzivan dar, ali i svakidašnja potreba – neprekidno prisustvo književne reči.

Možda uistinu sve ovo zvuči neverovatno te zamišljam kako bi bilo sjajno načiniti neku trajnu izložbenu postavku kulturnih vrednosti te epohe, periodike, zanimljivih i značajnih knjiga, slika – neki vid kulturne reka-

pitulacije - vidljiv njen prikaz i trag.

ŽILIĆ: Dosad ste objavili čak **devetnaest pjesničkih knjiga. Kritičari uočavaju kako ste započeli s neosimbolističkom poetikom, no u devedesetima dolazi do promjene pjesničkog registra, okrećete se poeziji egzistencije...**

KRAGUJEVIĆ: Moja prva začaranost poezijom, književnošću uopšte, ticala se jezika.

Magija poezije plavila me je u ranim godinama iz poezije samog jezika, koji sam u detinjstvu slušala, pa potom i čitala u lirskoj narodnoj poeziji, fascinirana gatkama, sinkopiranim jezičkim igrama.

Ali, i u vrsnih pesnika – Raičkovića, Miljkovića, Pope. U godini moje rane mladosti Vesna Parun je objavljivala ubedljiva i inspirativna poetska dela, čitala sam druge pesnike diljem tadašnje zemlje – jezički i poetski izazovne: Maka Dizdara, Kajetana Kovi-

ća, Daneta Zajca, radila magistarski rad o hermetičkom i magijskom opusu Momčila Nastasijevića. On je, kao i Popa, bio čak i ključni razlog mog zatočeništva u svet enigmatičnih poetskih i simboličkih krugova.

Trebalo je proći nekoliko etapa životnog i književnog sazrevanja, pa shvatiti da i simboli nekuda vode, da metafore, kao u Pope, imaju široko otvorene oči, da vide mnogo svetova u isti mah i mogu da prelaze duge puteve kako bi sabrale svoju izrazito poetsku iskustvenost, ali i najneposrednija egzistencijalna saznanja i duboke uvide.

Jezik kao pamćenje i fundus istina koje više i ne postoje drugde, sem u njemu samom, gde im je podaren novi i drugi život, ali jednovremeno i ovaj, realno ili intimno naš, i dalje je moje polje zanimanja.

Ali uvek treba preći još neku novu etapu puta, od egzistencijalne mudrosti Ruževića, na primer, do intelektualne finoće Zagajevskog ili do fantastičnih sintaksičkih sloboda, hibridnih radanja novih tekstura okrenutih jezičkoj i vremenskoj savremenosti, jedne Lipske, na primer...

ŽILIĆ: Nerijetko se uz vašu poeziju vežu oznake kao nadrealnost, gongorizam. Neki od simbola koji se ponavljaju u vašoj poeziji su ruža,

U godini moje rane mladosti Vesna Parun je objavljivala ubedljiva i inspirativna poetska dela, čitala sam druge pesnike diljem tadašnje zemlje – jezički i poetski izazovne: Maka Dizdara, Kajetana Kovića, Daneta Zajca, radila magistarski rad o hermetičkom i magijskom opusu Momčila Nastasijevića. On je, kao i Popa, bio čak i ključni razlog mog zatočeništva u svet enigmatičnih poetskih i simboličkih krugova.

kap, san, kruh itd. Kako se mijenja-ju konteksti u kojima se ti simboli pojavljuju?

KRAGUJEVIĆ: Lirska situacija koju beleži moja pesma, često je svest o više realnosti koje doživljavam u jedan mah.

Pesma vidi i oseća, pa i slika, na svoj način, te tako i animira i složeni, poetski jezik, budi ga u njegovim protivnostima, brzometnostima, promenama, složenostima slika, koje bi htela i koje može da iskaže.

U mojoj poeziji, generalno, rekla bih, postoje zapravo dva diskursa, dva modela govora.

Jedan je taj, upravo opisan.

Drugi je onaj na koji aludirate - izvesna poetska svedenost koja upućuje na jezik kristalizacije, jasnih uvida, čemu vodi kontemplacija, zbiranje iskustva, ili iznenadni prozir u dalji vidik, koji se primiče i postaje svest o jezičkim neophodnostima, elementarne čistote, u kojoj se čini da i naš svet prebiva i u novim bojama se obnavlja, nastavlja svoju neminovnost i neophodnost, svoju strahotnu čar postojanja i prolaznosti - sabranu u tih nekoliko latica - rađanja, zrenja, nestajanja.

Neki vid abecedarijuma postojanja.

I eto opet, sve je to jezik, vidik, strast, imaginacija, realnost.

Razvejanost, i so soli. Sve je u njemu.

ŽILIĆ: Zanimljiv je i vaš rad na jeziku. Naime, može se uočiti kako ste se studiozno bavili tuđim pjesničkim radovima, poezijom suvremenih srpskih autora i autorica, a to je svakako utjecalo i na vaš vrlo profinjen stilski izričaj...

KRAGUJEVIĆ: Naravno, pesnik, stvaralac, pre svega je čitalac.

Svaki dan vam u poštansko sandučić ili ono u elektronskoj pošti, pristigne i neka nova knjiga. Tu su, razume

se i časopisi - srećom još ih ima, mada manje no pre, a ima u njima i poezije.

I nehotice, čitanje dopire do tajanstvenih pora, ispod kože, pokreće nešto novo, drugačije, ili se neprimetno taloži, stvara svoje veze sa našim još nenapisanim štivima ili provocira odgovore, koje morate dati namah.

Ima razume se, i onih, ispod kojih stavite oznaku - ne. Uopšte ne.

Ili onih kojima odate važnost, i počast, znajući da tako sami ipak ne biste pisali.

To je svakodnevna škola, sa neispisanim uputama za korišćenje, kojoj važe poetsko biće ipak tačno zna kako pričati, kako i koji nauk i putokaze usvojiti.

Moja pesma je jedno zatečeno *sad*, sa sentimentom nekog ko zna i šta je bilo, preosetljiv na katkad oskudni govor sadašnjosti.

U čitanju su, zbilja, enormni i tajanstveni podsticaji.

Odjednom se osetite višestruko pobuđenim, osetivši da i sami imate svoj kreativni trenutak, svoj odgovor, svoje *sad*!

ŽILIĆ: Dugo godina radili ste kao urednica u Narodnoj knjizi u Beogradu i zanimljivo je da ste ondje otvorili mogućnost da se po prvi puta predstave neki značajni svjetski pjesnici kao što su Larkin, Szyborska, Zagajewski...

KRAGUJEVIĆ: Postojale su već značajne edicije velikih izdavačkih kuća, koje su reprezentovale vrhove svetske književnosti, pa i poezije.

To su bila obimna izdanja, u tvrdom povezu, kako i priliči klasicima moderne književnosti, vredna, oblikovana kao kapitalna ili školska izdanja.

Mimo njih, međutim, kako uostalom biva, ostajali su po strani stvaraoči koji su na obzoru svetske književne scene već označili svojevrstne i

nezaobilazne dosege moderne poezije (Silvija Plat, Filip Larkin, Brodski), ili generatori provokativnih promena, značajnih čitavim generacijama (Alen Ginzberg, na primer), ili pak oni koji su već uveliko zavređivali prva i šira publikovanja u nas, a nije ih bilo - poput Ruževića, Zagajevskog, Šimborske, Čarlsa Simića...

Ediciji koju sam kreirala nisam, uostalom, bez razloga dala me *Alpha Lynae*, po najsajnijoj zvezdi sazvežđa *Lira*.

Znameniti prevodilac sa poljskog Petar Vujičić poverio mi je 1983. godine rukopise Šimborske, a u našoj knjizi *Svaki slučaj* (koja je prvi put,

čak i pre njegove antologije savremene poljske poezije publikovane 1985, predstavila buduću nobelovku), dalekovidno je pesnikinju označio, uz Ruževića i Herberta, delom "trijumvirata velikih".

Njegov pak izbor iz poezije Zagajevskog *Putovati u Lavov* (objavljen u mojoj ediciji 1988) doneo je prvo temeljnije upoznavanje sa ovim danas vodećim pesnikom svetske scene, upravo kroz tri njegove prve pesničke knjige.

Nedavno me je jedan poznati slovenački pesnik obradovao pismom u kome opisuje kakav je trud ulagao da nađe u svojoj sredini upravo ove knjige, koje smatra svojim nezaobilaznim lektirama.

U mekom povezu, moderne opreme, čini se da su ove knjige odista obeležile jedan dobar trenutak u našim korespondencijama sa "svetskošću" poezije.

No, da, naravno, i sama sam dala obol uvek modernim klasicima - pod mojim uredništvom objavljena su

1990. *Dela Marine Cvetajev* u tri toma (poezija, proza, pisma, zapisi o umetnosti). Priredila ih je vrsni poznavalac njenog dela, rusista, prevodilac i esejistkinja Milica Nikolić.

Bio je to izuzetan kreativan napon velike i značajne prevodilačke ekipe. U knjizi poezije, recimo, iskazali su svoje vrhunsko prevodilačko umeće Danilo Kiš, Zlata Kocić, Mirjana Vukmirović, Oglja Vlatković, Ljudmila Lisina...

Bilo mi je zadovoljstvo, i izazov da, u to vreme, uradim nešto čega nema, da to belo mesto urednički ispišem sadržajem koji nedostaje.

ŽILIC: Autorica ste i brojnih mikroeseja u kojima se bavite fenomenima svakodnevnog života. Čini se da inspiracija za takve tekstove, ali i za pisanje poezije nastaje dok šećete kraj Dunava... Koliko su rijeke, uopće priroda, značajni za vaš poetski rukopis?

KRAGUJEVIĆ: Odrasla sam kraj prelepe, zelene reke Tise. Na njenom jasnom licu, činilo mi se, i kasnije, da jasnije vidim i sebe, i svet.

Njen mir i lepota budili su prve moje poetske zapise, zapažanja o mostovima, putevima, ljudima, unutarnjim nemirima. Već dugo godina sada, jedna moćna, prelepa, katkad opasna reka, Dunav, prvi mi je susjed, katkad drug.

Zajedno smo, u dugim šetnjama, na putu modrine, ukrašenom rečnim galebovima, labudovima, zelenim obalama, katkad snežnim stablima ili čitavim carstvom leda.

Nemoguće je u takvom ambijentu ne rekapitulirati drevnost, i dnevnost, i dati im neku drugu, svoju, lirsku i refleksivnu notu, neko pismo za sutra.

ŽILIC: No vi ne zapostavljate niti grad, prožimate ritam urbanih na-

selja s mirom pejzaža, ritmom rijeke...

KRAGUJEVIĆ: Dakako. Mislim da su nam priroda i taj urbani ritam jednako povereni.

Preimućstvo je osluškivati i jedno i drugo. Biti stanovnik nekog ukupnog miljea, buke i tišine, ritma i mira, u saglasju sa vlastitim koracima, spoljašnjim šumom i unutarnjim govorom. Veliki mi je izazov čitati grad, pisati i te, da tako kažem, "asfaltne pesme".

ŽILIC: Vaša posljednja knjiga *Hleb od ruža* odlikuje se vrlo preciznom arhitektonikom pjesme, zatim jasnim slikama, snažnim poantiranjem. No nekako se naslućuje i strah od vremena u kojem živimo, a koje karakterizira poguban odnos virtualne stvarnosti i stvaralaca...

KRAGUJEVIĆ: Ne želim praviti oštre izbore, stvarnost je već po sebi puna kontrasta... Niti zagovarati neku "bolju" realnost, koju zapravo često i ne vidimo, niti je možemo imaginirati.

Moja pesma je jedno zatečeno *sad*, sa sentimentom nekog ko zna i šta je bilo, preosetljiv na katkad oskudni govor sadašnjosti.

Ponekad je u njoj sreća stvarni dodir, kadkad internet veza kojom pristiže nečija misao.

U njoj je stoga, u fragmentima, i ta realnost koju živimo, velika civilizacijska promena, koja nam stvarnost čini zavodljivom, manje opipljivom, do granica irealnog.

Nisam od onih čija pesma zagovara ovu ili onu školu življenja, ovu ili onu stranu iskustva, niti bih tumačila šta je bolje.

Bolje je ono što u nama proizvodi dobro.

Strasno je ono što je u bitnom smislu, kulturološkom, pa i humanističkom, neprimetno, bez stvarne svesti

o tome, osiromašeno, devastirano, izgubljeno.

ŽILIC: U jednom stihu ističete "vlasnik sam putnih kovčega / onih koji ne putuju". Prisjetila sam se jednog eseja Ane Ristović u kojem je također govorila o tome da u njevoj zemlji pjesnici malo putuju, jer je zemlja dugo bila zatvorena. Ima li promjena nakon dvijetisućite ili su se nade tadašnje revolucionarne građanske javnosti izjalovile?

KRAGUJEVIĆ: Promena uvek ima. Paradoksalno je da su ove, na koje aludirate, označile na duže staze, ispostavlja se, i zastoj, i iscrpljivanje, u jednom krugu prononsiranih, zadatih i promovisanih vrednosti. A mnogo toga ostajalo je i po strani, bez puta i načina da se iskaže i ostvari.

Trenutno je na sceni novi paradoks, te zaboravljeni ili novonastali stvaralački potencijali čekaju preformulisanja, odnosno, drugu ukupnu društvenu klimu i scenu koja bi im dala evidentniju, konkretniju podršku i polet.

No čini se da je u ova vremena tako.

Uvek na čekanju, stand-by aranžmanu i sveukupnoj štednji, "kresanju budžeta", manjkovima u kasi i razumevanju, umetnost mora - na mnogo svojih tradicionalno proverenih načina, malih scena, malih izdavača i tiraža, galerija, festivala, niskobudžetnih projekata, čitanja u kafeima, na oskudnim putovanjima (često na pozive sa strane, iz onih za nijansu obezbeđenijih kulturnih sredina, neretko u inostranstvu) - naći *svoje* načine da opstane, da se unapredi, pre svega silom svojih, unutarnjih zahteva i zakona. Snagom svog istinskog preimućstva.

A ponekad, i upornosti, domišljatosti, strpljenja. Ili inata, onoga umetnosti svojstvenog: *uprkos*.